

Interreg

Współfinansowany przez
UNIJĘ EUROPEJSKĄ

Polska – Słowacja

KULTURA I NATURA

**Obraz kreatywnego i turystycznie
atrakcyjnego pogranicza**

KULTÚRA A PRÍRODA | Obraz kreatívneho
a turisticky atraktívneho pohraničia

CULTURE AND NATURE | The image of a creative
and touristically attractive borderland

A vertical strip of 20 square tiles arranged in a repeating pattern. The tiles feature various nature-themed icons in a flat, stylized design. The icons include a heart, a mountain peak, an axe, a tulip flower, a bear's head, a grid of dots, and a pine tree. The color palette consists of muted greens, blues, browns, and tans. The pattern repeats every 10 tiles.

The unique Tatra nature, with its geological diversity, karst phenomena, postglacial landforms, vegetation zones, and various rare plant and animal species constitute our immense wealth. The true pearls are: massif of Czerwone Wierchy, made up of sedimentary rocks,

wymi perłami przyrodniczymi są: zbudowany ze skał osadowych masów Czerwonych Wierchów, który latem jest istnym ogrodem botanicznym, oraz Kominiarski Wierch – miejsce gniazdowania orłów przednich. Równie bogate jest dziedzictwo kulturowe naszego regionu, stanowiące idealne dopełnienie tatrzańskiego krajobrazu. Właśnie w Kościelisku tworzyła się wielka tradycja i kultura Skalnego Podhala za sprawą takich postaci jak Jan Krzeptowski Sabała, Stanisław Nędza-Kubiniec, czy Andrzej Stopka Nazimek. Elementami tego dziedzictwa są podhalańskie budownictwo, sztuka ludowa, wyroby lokalne, działający tutaj twórcy i zespoły regionalne oraz wciąż żywa kultura góralska.

Walory te od dawno przyciągają w te strony badaczy, turystów, artystów. Odwiedzali oni już w połowie XIX wieku Dolinę Kościeliską, zachwycając się bramami skalnymi, wywierzykiem i jaskiniami. Byli wśród nich Seweryn Goszczyński, Wincenty Pol, Tytus Chałubiński i Stanisław Witkiewicz. Kończyła się wtedy era przemysłowa w Tatrach – górnictwo i hutnictwo, a na tatrzańskich halach pasły się tysiące owiec. W ślad za turystami, Tatry odwiedzali liczni kuracjusze szukający pod Giewontem antidotum na choroby płuc i nerwów. Na początku XX wieku Bronisława i Kazimierz Dłuscy wybudowali w Kościelisku nowoczesne sanatorium. W tym okresie zaczęło się także rozwijać narciarstwo. Sporty zimowe stały się szybko popularne pod Tatrami, a podhalańscy narciarze w okresie międzywojennym zaczęli osiągać sukcesy na arenie międzynarodowej. W latach 60-tych XX wieku w Kościelisku powstał stadion biathlonowy. Między innymi dzięki niemu, nasza gmina stała się sportową potęgą – pochodzi z niej aż 56 olimpijczyków.

Gmina Kościelisko jest świetną bazą wypadową dla wycieczek w Tatry Zachodnie. Gęsta sieć szlaków umożliwia zwiedzanie dolin, jaskiń i zdobywanie wielu szczytów, a także przejście na słowacką stronę. Jest to atrakcyjny teren do biegania, zimą dla narciarstwa skitowego, a wiosną ściągają tu miłośnicy krokusów. W pozatatrzańskej części gminy znajdują się szlaki piesze i rowerowe, umożliwiające spacerować z widokiem na Tatry. W Kirach znajduje się nowoczesny ośrodek edukacyjny TPN – Tatrzańskie Archiwum Planety Ziemia. Przez cały rok w Kościelisku, Dzianisz i Witowie odbywają się liczne wydarzenia kulturalne organizowane m.in. przez Gminny Ośrodek Kultury Regionalnej czy Związek Podhalań. Są to m.in. Kumoterki, Przednówek w Polanach, Święto Lasu na Siwej Polanie, Wykopki w Dzianiszu i Polaniarski Osod.

ozajstnymi przyrodniczymi perłami są: masiv Červených vrchov, składający się z sedimentarnych hornin, ktorý v lete predstavuje skutočnú botanickú záhradu, a Kominiarski vrch – lokalita hniezdenia orla skalného. Rovnako bohaté je aj kultúrne dedičstvo nášho regiónu, ktoré dokonale dopĺňa tatrzańskú krajinu. Práve v Kościelisku vznikla naozajstná tradícia a kultúra Skalného Podhala, vďaka takým osobnostiam ako Jan Krzeptowski Sabała, Stanisław Nędza-Kubiniec či Andrzej Stopka Nazimek. Medzi prvky tohto dedičstva patrí špecifická architektúra Podhala, ľudové umenie, miestne produkty, tu pôsobiaci autori a regionálne zoskupenia, a stále živá góralská kultúra.

Tieto hodnoty už od dávnych čias priťahujú výskumníkov, turistov aj umelcov do tohto regiónu. Do Kościeliskej doliny zavítali už v polovici 19. storočia, obdivujúc skalné brány, krasovú vyvieracu aj jaskyne. Boli medzi nimi Seweryn Goszczyński, Wincenty Pol, Tytus Chałubiński a Stanisław Witkiewicz. V tom čase v Tatrach prebiehal koniec priemyselnej éry – baníctva a hutníctva, a na tatrzańských pasienkoch sa pásli tisíce oviec. Po turistoch boli Tatry navštevované množstvom kúpeľných hostí, ktorí na úpätí Giewontu hľadali liek na pľúcne a nervové choroby. Bronisława a Kazimierz Dłuscy postavili začiatkom 20. storočia na Kościelisku

moderné sanatórium. V tomto období sa začal rozvíjať aj lyžiarsky šport. Zimné športy sa v Tatrach rýchlo stali populárnymi a podhalskí lyžiar začali v medzivojnovom období dosahovať medzinárodné úspechy. V 60. rokoch 20. storočia bol v Kościelisku vybudovaný biatlonový štadión. Aj vďaka nemu sa naša obec stala športovou veľmocou – pochádza z nej až 56 olympionikov.

Obec Kościelisko je ideálnou základňou pre túry do Západných Tatier. Hustá sieť chodníkov umožňuje spoznávať doliny, jaskyne a zdolávať mnohé vrcholy, ako aj prejsť na slovenskú stranu. Je to atraktívna oblasť pre behanie, v zime pre skialpinistické túry a na jar ju navštevujú milovníci šafranov. V časti obce mimo územia Tatier sa nachádzajú turistické a cyklistické chodníky, umožňujúce prechádzky, ale aj výlety s výhľadom na Tatry. V Kirách sa nachádza moderné vzdelávacie centrum TPN – Tatranský archív planéty Zem. Počas roka sa v Kościelisku, Dzianiszu aj Witowie konajú početné kultúrne podujatia organizované, medzi inými, Obecným centrom regionálnej kultúry, či Združením Podhalań. Patria medzi ne, okrem iného: Kumoterki (preteky konských záprahov na saniach), Przednówek (obdobie medzi koncom zimy a novou úrodou) v Polanách, Świątok lasa na Siwej Polanie, Wykopki (vykopávanie zemiakov) v Dzianiszu a Polaniarski Osod (jesenný zhon oviec).

which becomes a veritable botanical garden in summer, and Kominiarski Wierch, mountain which is chosen by golden eagle for nesting. The cultural heritage of our region is similarly rich, it constitutes a perfect complement of the Tatra landscape. It was in Kościelisko that great tradition and culture of Skalne Podhale region has been forged by such key figures as Jan Krzeptowski Sabała, Stanisław Nędza-Kubiniec, and Andrzej Stopka Nazimek. Podhale architectural style, folk art, local crafts, active creators, regional music and dance groups, as well as vibrant highlander culture are the elements of this heritage.

The natural assets of the region have been attracting the researchers, tourists, and artists for a long time. Already in the 19th century in Dolina Kościeliska the visitors admired the rock formations, large karstic spring, and numerous caves. Among them were Seweryn Goszczyński, Wincenty Pol, Tytus Chałubiński, and Stanisław Witkiewicz - the powerful figures of Polish culture of the era. The industrial age in the Tatras was coming to its end, mining and iron smelting were in decline, and thousands of sheep were grazed on Tatra meadows and glades. After the adventurous hikers came people searching to mend their nerves and pulmonary illnesses under the foothills of Giewont. At the beginning of 20th century Bronisława i Kazimierz Dłuscy have erected a latter-day sanatorium. Simultaneously, skiing was starting to gain popularity. Winter sports in general were quickly gaining ground in the region, and skiers from Podhale in the interwar period ranked high in international competitions. In the 1960s a biathlon stadium has been built in Kościelisko. It is for this reason also that our municipality is a sport powerhouse - home of 56 Olympians.

Kościelisko municipality is an excellent departure point for excursions into Western Tatras. A dense network of walking trails allows to visit valleys, caves, and many peaks, as well as crossing to the Slovak side of the Tatra massif. It is an attractive ground for running, skitouring in winter months, and place to see crocus-carpeted meadows in the spring. The non-Tatra part of our municipality offers walking and bicycle trails with excellent vistas of the Tatra range. A modern educational centre run by Tatra National Park - Tatrzańskie Archiwum Planety Ziemia (Tatra Archive of Planet Earth) - is located in Kiry. Numerous cultural events are held in Kościelisko, Dzianisz, and Witów by, among others, Gminny Ośrodek Kultury Regionalnej (Municipal Centre of Regional Culture) and Związek Podhalań (Highlander Alliance). The events include: Kumoterki sled races, Przednówek w Polanach (Hungry Gap festival), Święto Lasu na Siwej Polanie (Forest Feast on Siwa Polana), Wykopki w Dzianiszu (Potato Harvest in Dzianisz), and Polaniarski Osod (autumnal transhumance feast in Kościelisko).

Sąsiadem Gminy Kościelisko po zachodniej, orawskiej stronie oraz miastem partnerskim, jest słowackie miasto Twardoszyn. Wieloletnia współpraca między samorządami zaowocowała kilkoma wspólnymi projektami zrealizowanymi w ramach Programu współpracy transgranicznej INTERREG. Obejmowały one takie działania jak:

- budowa Centrum Tradycji i Turystyki w Kościelisku oraz rekonstrukcja hotelu Limba w Twardoszynie,
- budowa, modernizacja oraz remont szlaków rekreacyjnych letnich i zimowych,
- wykonanie nowoczesnych wiat przystankowych przy Dolinie Kościeliskiej, Chochołowskiej i w Dzianiszu,
- odnowione obiektów dziedzictwa kulturowego (dzwonnice, kapliczki i krzyże przydrożne).

Susediacim k obci Kościelisko na západnej, oravskej strane ako aj partnerským mestom, je slovenské mesto Tvrdošín. Dlhoročná spolupráca miestnych samospráv priniesla ovocie v podobe niekoľkých spoločných projektov, realizovaných v rámci programu cezhraničnej spolupráce INTERREG. Patrili sem aktivity ako:

- výstavba Centra tradície a turizmu v Kościelisku a rekonštrukcia hotela Limba v Tvrdošine,
- výstavba, modernizácia ako aj obnova letných a zimných rekreačných chodníkov,
- výstavba moderných autobusových prístreškov v Kościeliskej doline, Chochołowskej doline a v Dzianiszi,
- zrekonštruované objekty kultúrneho dedičstva (zvonice, kaplnky a prícestné kríže).

From the western, Orawa region side the neighbour of Kościelisko municipality is the Slovak town of Tvrdošín. Many years of cooperation between the two local authorities have resulted in several joint projects realised under the umbrella of INTERREG trans-border cooperation programmes. These include:

- construction of Centrum Tradycji i Turystyki w Kościelisku (Centre of Tradition and Culture in Kościelisko) and reconstruction of Limba hotel in Tvrdošín,
- construction, modernisation, and repairs of both winter and summer recreational trails,
- construction of modern bus stops in Dolina Kościeliska, Dolina Chochołowska, and Dzianisz,
- renovation of cultural heritage monuments (belfries, chapels, and roadside crosses).

W ramach wspólnych projektów powstały też strony internetowe prezentujące atrakcje, szlaki i dziedzictwo pogranicza:

V rámci spoločných projektov boli vytvorené aj webové stránky prezentujúce zaujímavosti, chodníky a dedičstvo prihraničného regiónu:

Joint projects include also creation of websites presenting actions, trails, and borderland heritage:

<https://naszlaku.gminakoscielisko.pl>

<http://pogranicze.gminakoscielisko.pl>

PLAN WAKACYJNYCH WARSZTATÓW TERENOWYCH DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH GMINY KOŚCIELISKO:

1. Dolina Małej Łąki - Wielka Polana Małołącka - Przysłop Miętusi - Staników Żleb
Wycieczka Ścieżką nad Reglami u podnóża Giewontu i Czerwonych Wierchów
Długość – 6,7 km, suma podejść – 390 m
Tematyka: rzeźba polodowcowa, rośliny polan pasterskich i łąk
2. Dolina Kościeliska - Okna Pawlikowskiego - Wąwóz Kraków
Długość – 10 km, suma podejść – 430 m
Tematyka: zjawiska krasowe, pasterstwo, rośliny naskalne
3. Dolina Lejowa - Niżnia Kominiarska Polana - Przysłop Kominiarski - Dolina Kościeliska
Długość – 8,3 km, suma podejść – 270 m
Tematyka: kornik drukarz, pasterstwo, szałasy pasterskie
4. Dolina Chochołowska - Polana Chochołowska
Przejsie największą doliną Tatr Zachodnich do schroniska na Polanie Chochołowskiej
Długość – 15,5 km, suma podejść – 400 m
Tematyka: Wspólnota Leśna Ośmiu Wsi, szlak papieski, pasterstwo
5. Kościelisko - Prędówka - Mietłówka - Płazówka - Rزتoki
Wędrówka przez Pogórze Gubałowskie z widokiem na Tatry
Długość – 8,5 km, suma podejść – 260 m
Tematyka: osadnictwo polaniarskie, historia Kościeliska
6. Słodyczki - Gruszków Wierch - Ostrysz - Chochołów
Wycieczka Szlakiem Powstania Chochołowskiego
Długość – 10,6 km, suma podejść – 190 m
Tematyka: historia Dzianisza, powstanie Chochołowskie
7. Witów - Magura Witowska
Witów - Przysłop Witowski - Magura Witowska - Witów
Długość – 9,8 km, suma podejść – 450 m
Tematyka: Pogranicze Podhala i Orawy, historia Witowa
8. Orawice - Dolina Cicha Orawska - Dolina Juraniowa - Umarła Przełęcz - Dolina Bobrowiecka
Długość – 10 km, suma podejść – 300 m
Tematyka: Przyroda i historia Tatr Orawskich, Antoni Kocyan

HARMONOGRAM LETNÝCH TERÉNNÝCH WORKSHOPOV PRE ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÓL Z OBCE KOŠCIELISKO:

1. Dolina Malej Łąky - Veľká Polana Małołącka - Przysłop (sedlo) Miętusi - Staników žľab
Výlet po Chodníku nad Reglami na úpätí Giewontu a Červených vrchov
Dĺžka – 6,7 km, celkové stúpanie – 390 m
Témy: rzeźba polodowcowa, rośliny polan pasterskich i łąk
2. Kościeliska dolina - Okná Pawlikowského - Tiesňava Krakov
Dĺžka – 10 km, celkové stúpanie – 430 m
Témy: krasové javy, pastierstvo, skalná vegetácia
3. Lejowa dolina - Nižná Kominiarska Polana - Przysłop (sedlo) Kominiarski - Kościeliska dolina
Dĺžka – 8,3 km, celkové stúpanie – 270 m
Témy: lykožrút smrekový, pastierstvo, pastierske salaše
4. Chochołowska dolina - Chochołowska Polana
Prechádzka najväčšou dolinou Západných Tatier k turistickej útulni na Polane Chochołowskej
Dĺžka – 15,5 km, celkové stúpanie – 400 m
Témy: Lesné spoločenstvo Ōsmich dedín, pápežský chodník, pastierstvo
5. Kościelisko - Prędówka - Mietłówka - Płazówka - Rزتoki
Túra Gubałowským predhorím s výhľadom na Tatry
Dĺžka – 8,5 km, celkové stúpanie – 260 m
Témy: Polaniarska kolonizácia, dejiny Kościeliska
6. Słodyczki - Gruszków Vrch - Ostrysz - Chochołów
Výlet po chodníku Chochołowského povstania
Dĺžka – 10,6 km, celkové stúpanie – 190 m
Témy: dejiny Dzianisza, Chochołowské povstanie
7. Witów - Oravická Magura
Witów - Przysłop (sedlo) Witowski - Oravická Magura - Witów
Dĺžka – 9,8 km, celkové stúpanie – 450 m
Témy: Pohraničie Podhalia a Oravy, história Witowa
8. Oravice - Tichá dolina - Juráňova dolina - Sedlo Umrľá - Bobrovecká dolina
Dĺžka – 10 km, celkové stúpanie – 300 m
Témy: Príroda a história oravských Tatier, Anton Kocian

PROGRAMME OF SUMMER OUTDOOR WORKSHOPS FOR PRIMARY SCHOOL PUPILS OF KOŚCIELISKO MUNICIPALITY:

1. Dolina Małej Łąki - Wielka Polana Małołącka - Przysłop Miętusi - Staników Żleb
A walk along Ścieżka pod Reglami path at the foothills of Giewont and Czerwone Wierchy. Distance: 6,7 km, ascent: 390 m.
Themes: postglacial landscape, the plants of pastures and meadows
2. Dolina Kościeliska - Okna Pawlikowskiego - Wąwóz Kraków
Distance: 10 km, ascent: 430 m.
Themes: karst phenomena, animal grazing culture, rock-dwelling plants.
3. Dolina Lejowa - Niżnia Kominiarska Polana - Przysłop Kominiarski - Dolina Kościeliska
Distance: 8,3 km, ascent: 270 m.
Themes: European spruce bark beetle, animal grazing culture, shepherds's huts.
4. Dolina Chochołowska - Polana Chochołowska
A walk through the largest of the Western Tatra valleys to a hut on Polana Chochołowska glade. Distance: 15,5 km, ascent: 400 m.
Themes: Wspólnota Leśna Uprawnionych Ośmiu Wsi (Forest Community of the Entitled Eight Villages), papal trail (commemorating John Paul II visit to the valley), animal grazing culture.
5. Kościelisko - Prędówka - Mietłówka - Płazówka - Rزتoki
Wędrówka przez Pogórze Gubałowskie z widokiem na Tatry. W stroll through Pogórze Gubałowskie hills with numerous sights of the Tatras. Distance: 8,5 km, ascent: 260 m.
Themes: glade settlements, the history of Kościelisko.
6. Słodczyki - Gruszków Wierch - Ostrysz - Chochółów
An excursion in the footsteps of Powstanie Chochółowskie (Chochółów Uprising). Distance: 10,6 km, ascent: 190 m.
Themes: the history of Dzianisz, Chochółów Uprising.
7. Witów - Magura Witowska
Witów - Przysłop Witowski - Magura Witowska - Witów
Distance: 9,8 km, ascent: 450 m.
Themes: Podhale and Orawa borderland, history of Witów village.
8. Orawice - Dolina Cicha Orawska - Dolina Juraniowa - Umarła Przełęcz - Dolina Bobrowiecka
Distance: 10 km, ascent: 300 m.
Themes: Nature and history of Orawa Tatras, biography of Antoni Kocyan.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIĘ EUROPEJSKĄ

Polska – Słowacja

„Kultura i natura – obraz kreatywnego i turystycznie atrakcyjnego pogranicza” – projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Program Interreg Polska – Słowacja 2021 – 2027.

„Kultúra a príroda – obraz kreatívneho a turisticky atraktívneho pohraničia” – projekt spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Program Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027.

